

JOHAN GOETHALS^a

Sex offenders. A criminal career approach

Arjan BLOKLAND & Patrick LUSSIER (Eds.), *Sex offenders. A criminal career approach*. Wiley, Blackwell, 2015, 434p.

Panopticon, 38 (6), 526-530
© 2017 Maklu | ISSN 0771-1409 | November 2017

^a Professor emeritus, Leuven Instituut voor Criminologie (LINC), KU Leuven, (Corresp.: johan.goethals@kuleuven.be)

Voorliggend boek benadert seksuele delinquentie vanuit een criminele carrièrebenadering. De term “criminele carrière” verwijst hier naar de opeenvolging van delicten gepleegd door een bepaalde delinquent, niet naar het feit dat de betrokkene van zijn criminaliteit leeft, dat hij een professionele delinquent is/zou willen zijn, of dat hij veel delicten pleegt. In dit criminele carrièreonderzoek, dat tot nog toe overwegend op niet seksuele delinquenten was gericht, wordt de criminaliteit bestudeerd aan de hand van een aantal criminaliteitsdimensies zoals participatie, frequentie, ernst en lengte. Met ‘participatie’ wordt verwezen naar het onderscheid tussen plegen en niet plegen, en dus naar het deel van de bevolking (de proportie uit de totale populatie) dat delicten pleegt. Deze is functie van de lengte van de observatieperiode, van de leeftijd en van het geslacht van de betrokken daders. Met ‘frequentie’ wordt verwezen naar de hoeveelheid gepleegde criminaliteit, naar het aantal delicten per jaar en per dader. Deze frequentie kan variëren naar periodes: er kan sprake zijn van toename (*acceleration*) of afname (*deceleration*). ‘Ernst van de gepleegde feiten’ verwijst naar de variabiliteit binnen het delictenpatroon (*crime mix*, toenemende ernst (*escalation*), afnemende ernst (*de-escalation*), meerdere of slechts één type van delicten (*versatility*, generalisering, specialisering), kenmerken die weer kunnen variëren naar tijdsperiode. Met ‘lengte van de criminele carrière’ wordt verwezen naar de tijdsduur tussen het eerste en het laatste delict. Deze factor is eveneens functie van de observatieperiode. Aspecten daarvan zijn het begin van de carrière (*onset*) en het eind (*desistance*). De criminele carrièreonderzoekers gaan ervan uit dat deze concepten onderling gelinkt zijn, doch verschillende verklaringen kunnen hebben. Zo is de hoeveelheid criminaliteit functie van de leeftijd, doch deze curve kan zelf een gevolg zijn van een toename in participatie of in specialisatie.

In dit boek worden de resultaten gepresenteerd van een aantal empirische onderzoeken die seksuele delinquentie vanuit dit paradigma benaderen. Het boek valt uiteen in drie delen. In een eerste deel worden de belangrijkste uitgangspunten van het criminele carrièreonderzoek uiteengezet. Het tweede deel presenteert de resultaten van een aantal empirische en literatuuronderzoeken rond seksuele delinquentie, en het derde deel gaat in op een aantal beleids- en methodologische aspecten.

Het eerste deel bevat drie bijdragen die een band leggen tussen enerzijds levensloop- en ontwikkelingscriminologie en anderzijds de literatuur omtrent seksuele delinquentie. In een eerste hoofdstuk maken de editors BLOKLAND en LUSSIER duidelijk waarom een criminele carrièrebenadering van seksuele delinquenten relevant is. Verduidelijkt wordt wat de belangrijke deelaspecten van dit begrip zijn, en hoe deze benadering een bijdrage kan leveren tot een beter begrip van en beleid rond seksuele delinquentie. In het tweede hoofdstuk (THAKKER en WARD) wordt een overzicht gegeven van vijf belangrijke multifactoriële modellen die seksuele delinquentie verklaren, en wordt gekeken welke invloed de dragende aspecten uit deze modellen kunnen hebben op de diverse parameters van de criminele carrière. In hoofdstuk 3 vergelijken SMALLBONE en CALE de criminele carrières van seksuele delinquenten en plegers van andersoortige delicten. Op een aantal vlakken vinden ze gelijkenissen (bv. versatiliteit, een kleine groep pleegt veel delicten), op andere verschillen (leeftijd bij de eerste feiten, wijze van stopzetting...). Dit maakt onderzoek naar de specificiteit van seksuele delinquentie zinvol.

In het tweede deel (11 hoofdstukken) worden de resultaten voorgesteld van een reeks empirische studies op verschillende types van seksuele delinquenten, zoals adolescente daders, volwassen daders, vrouwelijke seksuele delinquenten, en seksuele moordenaars. Steeds worden de parameters van de criminele carrièrebenadering als uitgangspunt gebruikt.

In hoofdstuk 4 gaan HENDRIKS, VAN DEN BERG en BIJVELD in op de 'carrière' van jonge seksuele delinquenten (een deel onderworpen aan institutionele behandeling, een deel met ambulante behandeling en een deel zonder behandeling). Ze beschrijven de globale criminele carrière van adolescentie tot volwassenheid, de verschillende carrières van drie subgroepen (kindermisbruikers, *peer abusers* en groepsdelinquenten), en de specificiteit (type delinquentie). In hoofdstuk 5 vergelijken LUSSIER, BLOKLAND, MATHESIUS, PARDINI en LOEBER de risicofactoren eigen aan een vroege start van een seksuele deviante carrière met deze met een start in de volwassenheid. Gebruik wordt gemaakt van data uit de *Pittsburg Youth Study*. Vastgesteld werd dat sommige risicofactoren overlappen, andere verschillen. JENNINGS, PIQUERO, ZIMRING en REINGLE (hoofdstuk 6) bespreken de resultaten van een reeks recidivestudies. Ze bespreken de algemene recidive, de seksuele recidive, en de specialisatie van jonge seksuele delinquenten. In hoofdstuk 7 bestudeert CALE de link tussen de aanwezigheid van antisociale kenmerken/tendenzen tijdens de jeugd en de criminele carrière van volwassen seksuele delinquenten. LECLERC, LUSSIER en DESLAURIERS-VARIN (hoofdstuk 8) onderzoeken de specialisatie/versatiliteit in de strategieën gebruikt door de seksuele delinquenten (bv. verleiding, misleiding, acting-out, bedreigingen uiten en fysiek geweld), de specialisatie, escalatie en de-escalatie wat betreft de types door hen gepleegde seksuele delicten (*hands off* delicten, masturbatie, penetratie...), de synchroniciteit tussen de gebruikte strategieën en delicttypes in de tijd, en de relatie tussen slachtofferkenmerken (bv. leeftijd, geslacht, weerstand gepleegd door het slachtoffer, relationeel karakter...), strategieën en delicttype. WIJMAN en BIJVELD (hoofdstuk 9) onderzoeken de criminele carrières van vrouwelijke volwassen seksuele delinquenten naar aanvang, frequentie, duur en desistance, en gaan na hoe deze kenmerken variëren naar type delict en een aantal achtergrondkenmerken van de daders (bv. relationeel karakter van het delict, de rol van een mogelijke (intieme) *partner-in-crime*, de aanwezigheid van mentale stoornissen, en eventueel fysiek of seksueel misbruik van de dader zelf). FRANCIS, HARGREAVES en SOOTHILL (hoofdstuk 10) bestuderen aan de hand van officiële data de ontwikkelingen in prevalentie van seksuele delicten in Engeland en Wales (zeven categorieën met als variabelen leeftijd en geslacht van het slachtoffer, en toestemming), en gaan na of er sprake is van cohorde-effecten (verschillen tussen generaties qua opvoeding van kinderen, veranderende relaties tussen de seksen...), periode-effecten (toegenomen aangiftebereidheid bij alle generaties, wijzigingen in de publieke opinie wat

betreft de ernstappreciatie en dus een verhoogde nadruk op vervolging, wetswijzigingen, gewijzigde sociale attitudes...), en leeftijd van de daders. Verder gaan zij na of er sprake is van een toename van het aantal delinquenten dan wel een toenemende criminaliteit bij een constant blijvende populatie. BLOKLAND en VAN DER GEEST (hoofdstuk 12) bestuderen de seksuele en niet-seksuele (niet-gewelddadige en gewelddadige) recidive over een 25 jaar periode (exhibitionisme, aanranding, verkrachting, seksueel misbruik kinderen), en gaan na welke invloed de dynamische risicofactoren 'gehuwd zijn, echtscheiding en het hebben van kinderen' hebben op seksuele recidive. LUSSIER en DAVIES (hoofdstuk 13) onderzoeken de verschillende seksueel/gewelddadige trajecten van volwassen seksuele delinquenten, of deze trajecten aanknopingspunten bieden voor latere recidive (seksuele en geweldsrecidive), en de invloed van de leeftijd en het trajectverloop op deze risico-inschatting. Hiermee willen zij een alternatief onderzoeken voor de klassieke risico-inschatting die gebaseerd is op de eenvoudige scoring van de klassieke risicovariabelen. VAN DE WEIJER, SESEMER, BIJLEVELD en BLOKLAND ten slotte onderzoeken de concentratie van seksuele delinquentie binnen families. Gebaseerd op steekproeven uit de Engelse *Cambridge Study in Delinquent Development* en de Nederlandse Transfive studie wordt nagegaan of er sprake is van een concentratie van seksuele delicten (verkrachting, misbruik van kinderen en *hands-off delicten*) binnen kern- en uitgebreide families, en of deze concentraties te maken hebben met het incestverleden van familieleden die daardoor zelf een groter risico lopen om dader te worden, met een intergenerationele overdracht die niet op incest is gesteund, met een intragenerationele overdracht van seksuele en geweldsdelicten (vaker voorkomen in families waar ook sprake is van ernstige en geweldscriminaliteit), met een sterkere participatie van familieleden aan de seksuele delicten, of met het feit dat de vrouwelijke incestslachtoffers net een relatie aangaan met partners die seksuele delicten plegen. Een hoofdstuk steunt niet op empirisch onderzoek, en biedt een literatuuranalyse rond seksuele moordenaars (hoofdstuk 10, DeLisi).

In deel III ten slotte worden enkele methodologische en beleidsproblemen besproken. Bouchard en Lussier (hoofdstuk 15) gaan in op de problemen rond het schatten van de grootte van de populatie seksuele delinquenten. Slachtofferenquêtes, *self-reports* en de officiële gerechtelijke statistieken schieten immers tekort. De auteurs hanteren daarom een schattingsmethode die in de biologie gangbaar is (het capture/recapture model van ZELTERMAN). Vanuit de bekommernis dat de extrastrafmaatregelen die in verschillende landen aan seksuele delinquenten worden opgelegd (bv. verplichte registratie, publieke notificatie, woonplaatsbeperkingen, en andere) pleiten NAKAMIRA en BLUMSTEIN (hoofdstuk 16) voor doorgedreven recidiveonderzoek ten einde de zinvolheid van dit soort maatregelen te kunnen evalueren. Zij onderzoeken de recidivecijfers van groepen delinquenten (seksuele en niet seksuele delinquenten) gearresteerd in New York in 1980, 1985 en 1990, met speciale aandacht voor de leeftijd. In een laatste hoofdstuk tonen LUSSIER en BLOKLAND zich kritisch ten aanzien van de verschillende vormen van aanpak van seksuele delinquentie: ten aanzien van klinische benaderingen gericht op behandeling (medische en cognitief-gedragpsychologische therapieën), ten aanzien van het *'justice model'* onder invloed van het feminisme gericht op *'just deserts'* en proportionele bestraffing, ten aanzien van de verschillende gemeenschapsmodellen zoals het *relapse prevention*-model, modellen gebaseerd op actuariële risico-inschatting, op de bescherming van de maatschappij, en samenwerking tussen diverse instanties (bv. o.m. de *containment approach*), en ten aanzien van het algemene gezondheidszorgmodel met haar onderscheid tussen primaire, secundaire en tertiaire preventie. Zij argumenteren dat onderzoek van de criminele carrière met zijn nadruk op algemene criminaliteit en op de verschillende parameters van de criminele carrière een belangrijk licht kan werpen op bevindingen van het bestaande onderzoek (zoals gebrek aan effect van behandeling).

Dit is een zonder twijfel een uiterst belangrijk boek, en dat om meerdere redenen. Jean PROULX maakt in zijn inleidende commentaar duidelijk dat het boek een weergave vormt van het meest ambitieuze onderzoeksprogramma ooit opgezet rond de criminele carrières van seksuele delinquenten. Maar ook de resultaten van deze studies zijn indrukwekkend. Het eerste wat opvalt bij het doorbladeren van de bundel is het aantal grote namen uit de criminologie dat aan dit boek heeft meegewerkt. Velen onder hen hebben een lange carrière in de studie van criminele carrières van niet-seksuele delinquenten, of in klinische studies op seksuele delinquenten. Doch grote namen staan niet altijd garant voor grote kwaliteit. Dit laatste is hier duidelijk wel het geval. De (empirische) bijdragen die in het boek worden gepresenteerd zijn stuk voor stuk van uitstekend niveau: telkens vertrekkende van een doorgedreven literatuuranalyse, steunend op adequate populaties en vaak gebruikmakende van longitudinale beschikbare of exploitierbare studiebestanden (bv. de *Pittsburg Youth Study*), werkend met doorgedreven, adequate en verfijnde statistische methodes, en met de nodige aandacht voor kritische noten. Het boek is evenwel vooral belangrijk omdat de resultaten van de gepresenteerde studies heel wat opvattingen en zelfs stereotiepen ten aanzien van seksuele delinquentie, die binnen het strafrecht, de criminologie en het beleid gangbaar zijn, tegenspreken, zeg maar omverblazen. In de volksmond en in het beleid wordt de seksuele delinquent beschouwd als een gevaarlijke en dwangmatige delinquent, die een lange gespecialiseerde carrière van seksuele delinquentie doormaakt, en als dusdanig grondig verschilt van de niet-seksuele delinquent. Recidive bij deze delinquenten zou dan hoog zijn, en seksuele delinquenten zouden hun carrière aanvatten op een jeugdige leeftijd. Deze bundel maakt duidelijk hoe fout deze opvattingen zijn. De resultaten van de verschillende bijdragen tonen aan dat de recidivegraad eerder laag is en dat er geen sprake is van een sterke specialisatie (beide lager dan bij bepaalde types vermogenscriminaliteit), dat er van een carrière van jongere naar volwassen seksuele criminaliteit weinig sprake is, dat er verschillende carrières binnen seksuele delinquentie kunnen worden onderscheiden, dat latere seksuele delinquentie beter voorspeld wordt door de versatiliteit, de frequentie van andere vormen van delinquentie, en door de antisocialiteit op jonge leeftijd, dan door seksuele criminaliteit op jonge leeftijd. Ten slotte blijkt uit de bijdragen dat de risicofactoren voor jonge en oudere seksuele delinquenten verschillen. Deze bevindingen vormen een belangrijke correctie op de resultaten van de eerdere klinische studies, die op zoek gaan naar psychologische en medische verklaringen (onaangepaste cognities, inadequaat driftleven, persoonlijkheidskenmerken, psychopathie, copingvaardigheden...) en die gebaseerd zijn op het onderzoek van gevatte daders, vaak in de gevangenis of behandelcentra, aan de hand van retrospectieve methodes. Criminele carrièreonderzoek steunt op de studie van cohorten die langere tijd bestudeerd worden en is dus prospectief longitudinaal van aard. Het boek is ten slotte ook belangrijk omdat het belangrijke vragen stelt bij de aanpak van seksuele delinquentie. In vele landen worden seksuele delinquenten – na straf of behandeling – ingrijpende maatregelen opgelegd (verplichte registratie, publieke notificatie, woonplaatsbeperkingen, ...). Bovenstaande resultaten maken duidelijk dat deze vormen van aanpak vaak hun doel missen omdat ze op foute uitgangspunten gebaseerd zijn.

Kortom, dit is een onmisbaar boek voor onderzoek en beleid. Opvallend is wel de afwezigheid van enige Belgische bijdrage in deze bundel. Alle bijdragen komen uit de Angelsaksische criminologische wereld (de US, VK, Australië, Nieuw Zeeland en Canada). Uitzondering op het Europees continent is Nederland, dat in de bundel in meerdere bijdragen vertegenwoordigd is. Eén en ander heeft ongetwijfeld te maken met het feit dat net deze landen over longitudinale studiebestanden (de *Pittsburg Youth Study*, de *Cambridge Study in Delinquent Development*) beschikken, of een langere traditie van onderzoek naar seksuele delinquentie hebben (bv. Canada). Ons land beschikt niet over dergelijke longitudinale bestanden

noch over een traditie in deze zin. Hopelijk brengt de momenteel lopende studie '*Seksuele delinquenten actief in en stoppen met criminaliteit: recidive, criminele carrières en desistance*' geïnitieerd door het NICC, daar binnenkort verandering in.